

M. ŞEHMUS GÜZEL

Aramızda Kalsın

ekitap.ayorum.com

M. ŞEHMUS GÜZEL
ARAMIZDA KALSIN

ekitap olarak sunumu : Haziran 2024

Yapıt: M. Şehmus GÜZEL

Teknik yönetmen ve kapak: Ferruh DİNÇKAL

Dizgi : MŞG

İSBN: Belki gelecek. Belki gelmeyecek. Zamana, duruma, gelişmelere bağlı.

Bu yapıtın yayın hakları yazarına aittir.

Kitaptan edinmek için iletişim : Gerekirse. Şimdilik ekitap.ayorum.com deyin, tıklayın, hediyemizdir.

İÇİNDEKİLER

<i>SUNU</i>	5
<i>"ŞEY": TOK-TOK! NİSANDA ÜÇ GÜN YAZ</i>	6
<i>DÜŞ(ME)-MEK</i>	11
<i>DUVARDÖRT/DÖRTDUVAR</i>	14
<i>GECE/MECE/EMECE</i>	16
<i>"EMECE"</i>	19
<i>DEM-OK-RA(K)Sİ</i>	23
<i>İNSANLAR, KARGALAR, ÖRÜMCEKLER, LEYLEKLER VE DİĞERLERİ</i>	31
<i>SERÇELER, KİRAZ AĞACIMIZ, RAZZİA</i>	35
<i>57 YIL ÖNCE YAZILDI: "TIRMANMA"</i>	37
<i>İTALYANCA MI?</i>	44
<i>FEDERAL KONFEDERAL</i>	47

SUNU

Kırıntılar. Mırıntılar. Dırdırlar. Mırdırlar. Pırtılar. Mırtılar. Kalanlar. Malanlar. Yazarlar. Mazarlar. Öz. Möz. Pırılıtlar. Mırılıtlar. Yırtıklar. Mırtıklar. Horhorlar. Morhorlar. Kaşıntılar. Maşıntılar. Kedi. Medi. Kızgın. Mızgın. Horlamalar. Morlamalar. Pırıntılar. Mırıntılar. Kuş. Muş. Hepsi burada. Ama yine de bir parça yer ayıralım derim: Gelenlere. Melenlere. Tok-tok. Mok-mok. Düş(me)-mek. Duvar/dört/duvar. Duvardört/dörtduvar. Ve daha niceşi.

Birkaç gündür bahçeye siyah benekli, daha açıkcasıyla gri rengine siyah benekler yüklü bir kedi dadandı. Her türlü sıçan, her türlü fare, bulursa köstebek (gece karanlığında piyasaya çıkıyor, yakalanması zor, yenilip yutulması daha zor), bulursa kirpi (?), küçük boyda türlü çeşitli kuş ve her cinsten güvercin ve benzer daha birçok değişik ve bilhassa kolay av peşinde koşuyor. Koşuyor ama yakalamak hiç te kolay değil. Değişik yöntemler deniyor. Kimi kez uzamış otlar arasında sipere yatıyor. Ölü numarası bile yapıyor. Saklanıyor. Görünmüyor. Uyuyormuş gibi yapıyor. Harika bir oyuncu. Siyah benekli kedi miyavlamıyor. Av peşinde ama o da av. Avcılar "avlarını kaçırtan, avlarını korkutan" kedilerden nefret ediyor. Vurabileceklerini vuruyor. Kaçanları tuzaklarda perişan ediyor. Ölülerini toprağa bile vermiyorlar. Kurt kuş yesin, kalanlara ders olsun diye "leşini" veya "leşlerini" açık havada bırakıyorlar. Ölü kedilere işkence. Kedi sayısı artmıyor, azalıyor. Sıçanlar ve fareler gündüz gözüyle sahaya çıkıyor, çift kale maç bile yapıyor. İki üçü yine de tedbiri elden bırakmıyor. Kediler tetikte. Tetikte. Metikte. Tamam yeniden kendi yolumuzu bulduk. Bu kadarlık sunu da yeter zaten. Aramızda kalsın. Kimse duymasın. Dostlar hariç.

İki Nehir Arasında, 23 Mayıs 2024.

"ŞEY": TOK-TOK! NİSANDA ÜÇ GÜN YAZ

Tok tok

tak tak

tok tak.

Yatak odasımdayım. Uzanmışım. Gazete okumakla düşünmek arasında gidip geliyor, not alıyor, mümkünse günün yorgunluğunu atmaya çalışıyorum.

Tak tak

tok tok.

Aile doktorumuz, son aylardaki her görüşmemizde, "dinlenmek için uzanmaktansa oturmak daha iyidir sizin için" diyor. Okumak ve düşünmek için uzanıyorum diyorum. Doktorumuz hazır cevap, taşı gediğine koyuyor: "Oturarak ta okuyabilir ve düşünebilirsiniz." diyor. Hafifçe tepem atıyor, belli etmemeye çalışıyorum, ama sağ gözümün tikleri ufak ufak başlıyor. Sağ gözümün kirpiği emir-komuta zincirini umursamıyor, kendi iradesiyle kapanıyor, açılıyor. İmkânı yok engel olamıyorum. Genç, yetenekli, şirin ve sevimli doktora he yaaa gibi bir ses çıkarıyorum. Duydu mu? Anlıyor mu? Belli değil. Ben çok iyi anladım. Sizin için yinelıyorum: Oturarak ta okuyabilir ve düşünebiliriz(mişiz). Yaşşşa! Bravooo! Anam olsaydı "Wişş keleee" derdi. Wişş keleee...

Aradan aylar geçti. Ben yine bildiğimi okuyorum/yapıyorum.

Tok tok.

Yine kapı.

Dün cumartesiydi. Nisanın onüçü. Paris'te havalar ısındı: Bugün 26 derecedeyiz. Aix-en-Provence'da 29 derece. Korsika'da 22. Dünya tersine dönüyor. Güneş tekliyor. İklimler şaşkın. Eskiden bunun tersi geçerliydi. Bu kez ters mers yok bal gibi yazdayız. Nitekim bugün 14 Nisan 2024 ve derecelerimiz yine aynı: 26, 29, 22. Paris'ten Atlantik'e ingiliz vari tüyenler. Aix'ten yola çıkıp otuz kilometre ötedeki Akdeniz'le buluşanlar. Korsika'da neresinden istersen Akdeniz'le sarmaş dolaş olanlar. Millet plajda. Plajlar tıklım tıklım. Lokanta sahipleri terastaki masa sayısını artırıyor. Ekmek siparişini iki kat veriyor: "Bugün mutlaka iki servis yapacağız." diyor. Ağzı kulaklarında. Güneş ısıtıyor. Kumlar sarmalıyor. Çocuklar vızır vızır. Dondurmalar Maraş işi. "Koş Brigitte koş". Denize.

Tak tak.

Kim bu kadar ısrar eden? Naci olmasın? İstemeye istemeye kalkıyorum. Kapıya yöneliyorum. Kedimiz Momouse miyavvvvüyor, uyandırılmaktan gayri memnun, geriniyor, burnunu ve yüzünü mutfağa çeviriyor. Git.

Tok tok.

Kapıya ulaşıyorum. Açıyorum. Karşımda karman çorman bir "Şey": Islak, kaygan, dokunduğu yeri ıslatıyor, eritiyor, vücudu elastik, sanki lastik, yağıyor, esiyor, elleri minicik, sanki tamamı bu kadar, gögsünden fırlamış iki minicik el. Tırnakları upuzun, kirli, pis. Omuzlarından aşağıya, kalçasına kadar inen iri uzun bakımsız bir kanadı var sol tarafında. Sağ tarafında da. İki kanadı da kapkara, ıslak, pis, bakımsız. Ayakları görünmüyor. Ayakları var mı? Sirtında koyun derisi gibi bişey. Kendi derisi olmasın? Kapkara. Kirli ve pis. Konuşuyor da, o konuşurken apartmanımız sarsılıyor, duvarlar hışımla birbirine yaklaşıyor, uzaklaşıyor, kapılar gıcırdıyor, pencereler kendiliğinden açılıyor büyük gürültüler, patırdılar

içinde. "Şey" bu, yağmur taneleri, dolu kalıntıları ve ölü yapraklar ile kaplı çarpık ağzını açıyor ve soruyor:

-Bu evde siz mi oturuyorsunuz?

Yok dedem oturuyor demek içimden geçiyor ama ne olur ne olmaz diye birinci vitese takıyorum, ve mümkün olduğunca kibarca şu kaba saba soruyu soruyorum, soru somak sırası bende ya:

-Ne istiyon lan diyorum. Keşke lan demeseydim şimdi alınır malınır. Belalı bir "şeye" de benziyor hani. Hiç te değil, oralı bile olmuyor, bir soru daha patlatıyor:

-Yarın evde misiniz?

-Sana ne lan! Yine lan dedim. Bu ne incelik !!! Ayıp oluyor ama. Naci olsaydı sıtırır, hiç umursamaz, geçer, alışkın, evet hemen salona geçer, evindeymiş gibi serilirdi. "Biran var mı?" sorusunu Diyojen tavrıyla sorduktan sonra. Ama bu Naci değil. Kim acaba? Salona davet etsem mi? Ya o yağmur taneleri, o ölü yapraklar, o pespaye yapışık ıslak izmaritler? Bu izmarit meselesi de neyin nesi? Nereden giriyor konuya? Naci'den beter! Kimliğini sormak istemiyorum, ayıp olur diye. Hem burası Fransa-İtalya sınırının güneyi mi?

Yüzü belirsiz. Kalan kısmı iyi çizilmemiş. Resim mi?

Gözleri meçhul. Kaşları gözlerini kapatıyor. Gözleri tepesinde olmasın?

Kulakları çok iri. Kepçe kulaklardan bile iri. Kulakları büyük ihtimalle anten olmalı. Sanki anten!

Ağzı iri. Dudakları çapraşık: Dudaklarının biri yerde diğeri tavanda kalmış sanki. Acaip!

Kızgın.

-Ne bu kızgınlık diye soruyorum.

-Kapı bu kadar geç açılır mı yav? Sıcaktan bayılacaktım!

-Bayıllllll, bana ne! Hem sıcak senin eserin. Lafı bırak da öze gel.

-Özü mözü hepsi bir, ben ilkbahar'ın en küçük oğluyum annemmm (çok uzatıyor) soruyor "Yarın evde misiniz?"

-Size ne!

-Annem evde olsanız da olmasanız da gelecek, yağmur, rüzgar ve dolu getirecek. Haberiniz olsun diye ugradım. Yaz bitti. Yarından itibaren mevsimlik alışkın olduğunuz onbir-oniki derecelere, hatta altılara yedilere ineceksiniz. Yeniden, evet yaz geldi diye açılıp saçılanlar perişan olacak. Tedbirinizi alın, bizi, anam ilkbahar'ı ve çocuklarını suçlamayınız. Tamam mı? "İlkbahar ailesi doktor camiasıyla sıkı fıkı ilişkiler içindeymiş" deyip hakkımızda dedikodu yapmayın. Dedikodularınızı yaymayın. Yoksa rövanşımız beter olur. Doğduğunuza pişman ederiz. İlkbahar çocuklarıyla tamamen çekilir, meydanı aşırı sıcaklara, gölgede kırlara, elliliklere bırakır. İspanya tamamen ve Fransa'nın güneyi şakası yok pat diye çölleşir. İtalya susuz kalır. Yunanistan'ı şimdilik bu işe katmıyoruz. Yoksul çünkü: Baksana tarihi harika limanlarını bile satıyor: Hem de yabancılara. Bu işe, havaların ısınmasına ve sıcakların alabildiğince yükselmesine, en çok Ruslar memnun oluyor, yarı şaka "Bundan sonra yaz tatilinizi bize gelip, bizde geçirirsiniz" diyorlar bugünden. Nitekim. Aklınızda bulunsun. Votka yerine Brüksel'e bira siparişi yapmaları bir tesadüf değil. Gözünüzü dört açın. Varsa.

(Bu makale 14 Nisan 2024'te yazıldı. 4 Mayıs 2024'te gözden geçirildi. Söylenenlerin/yazılanların neredeyse tümünün doğrulanmış olduğu açık açık belli oldu. Sonumuz kötü. İklimlere haksızlık etmeyelim. Bugün 6 Mayıs 2024 Kış Paris'e geri geldi. Duyduk duymadık demeyin Olimpiyatlar burada deyip göçmeyin!

Herşey çok pahalılandı. "Şey" kapıda yanıtımızı bekliyor. Islak. Son okunuşunu 23 Mayıs 2024'te yaptım. Görücüye çıkabilir. Daha önce bir de 10 Haziran 2024'te okudum: İklimlerin kafası karma karışık: Doğruluyorum.)

(İlk kez yayınlanıyor.)

DÜŞ(ME)-MEK

Çocukken, çocuk olduğumuzu bilmeden, çaputtan topla futbol oynadığımız zamanlarda düşerdik: Tekme yemekten, taşlı tarlada ayağımızın iri bir (ç)akıltaşına takılmasıyla, komşu mahallenin rakip takımının sert oyuncularından biriyle çarpışma uzerine, ve daha birçok ve değişik nedenlerle. Ne olursa olsun hemen kalkardık, bileğimiz şişebilir, ayağımız kan toplayabilir, kolumuz ağrıyor olabilirdi, ama maçı bırakmazdık...

Gençlik yıllarımızda, 1960'ların başında, İstanbul'da Haydarpaşa Lisesi'ndeyken, Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakulte'sindeyken, kız arkadaşlarımızla elele dolaşyoruz diye veya saçım "uzun" (gerçeğe çok uzak bir "uzun"luk söz konusu), pantolonlarımız geniş paça diye laf atan hödüklerle , magandalarla tartıştığımız, kavgaya tutuştüğümüz oluyordu. Yere düştüğümüz de. Hemen kalkıyorduk yine. O yıllardaki kavgalarımız teketekti. İki kişi bir kişiye saldırmazdı. Herkes sırasını beklerdi.

Daha sonraki zaman dilimlerimizde birçok başka nedenlerle yine düştüğümüz oldu. Oluyordu. Yine hemen kalkıyorduk. Kurallarımız basitti: "Erkek adam" yere düşebilir ama yere serilip kalmazdı. "Erkek adam" yere düşene vurmazdı. Polisler yere düşene tekme atmazdı. Yere düşene tekme atmak "Erkek adama" yakışmazdı. Yakıştırıl(a)mazdı. Herşeyin bir kuralı vardı. Yazılı olmayan ama uyulan, saygı duyulan.

Hele polislerle, o günlereki takma adlarıyla "frukolarla" ve diğerleriyle gösterilerimizdeki çatışmalarda. Evet yine düştüğümüz olabiliyordu. Ama hemen kalkıyorduk yine.

Malum düşe kalka büyüdük. Gençtik korkmuyorduk ölümden.

Zaman geçti.

Altmışlı ve yetmişli yıllarımızla tanıştık. Yaşlanmanın anlamını tam bilemeden. Torunlarımızla top oynamak, koşmak ve değişik spor dallarında yarışmak arzusu buradan kaynaklanıyor olmalı: Yaşlanmanın anlamını bilemediğimizden. Yeni tür ve beklenmeyen biçimlerde düşmelerimiz de.

Oysa yaşamın belli bir sınırına varınca, hayatımızın sonbaharına “toslayınca” geçmiş yıllardaki gibi hareket etmemeliyiz. Birinci vitesten şaşmamalıyız. Yavaşlamaya güzelleme yazmamız bundan. Hız yerine yavaşlamadan yana tavır takınmalıyız. Yavaş yavaş.

Örneğin koşturmaca yerine tıpış tıpış yürümek.

Gece uyanınca, önce ben gerçekten uyandım mı yoklamasını yapmak. Sonra yumuşakça yarım doğrulmak. Sonra yatağın bir kenarına ilişmek. Bir-iki solukla(n)mak. Sonra kalkmak. Bu yavaşlamacı kalkış bir-iki dakika sürebilir. Olsun. Acil bir biçimde yataktan fırlamaktan iyidir. Düşmeyiz çünkü.

Acele etmemek. Sabırlı olmak. Anlayış göstermek. Öngörüü ve hoşgörüyü eksik etmemek.

Deneyimleri, düşenleri ve kalkanları dinlemek.

Duş alırken örneğin dikkatli, hatta çok dikatlı olmak. Papaların en çok düştükleri anlar duş altındaki zaman dilimleriymiş. Uzmanların yalancısıyım. Duş altında düşme şampiyonunun Polonyalı Papa olduğu bile ileri sürülüyor. Anımsayın lütfen: İki de bir düşer, Polonyalılar başta katolik dünyasını hepten üzerdi. (Protestanlar davul çalıp oynardı!) Sanki hiç “gündemden düşmemek” için hakikaten sık sık düşüyordu. Düblör kullanmıyordu. Açık.

Sokakta yürürken kaldırım taşlarına takılmamak. Çukurlara dikkat etmek. Çukur deyince aklıma Ankara'nın ve İstanbul'un

1950'lerdeki bitmez-sonuçlandırılmaz çukurları geliyor. Orhan Veli'nin Ankara'da bir çukura düşmesi ve işi ciddiye almaması, doktora görünmeyi gereksiz bulması ve aramızdan çok erken, hakikaten çok erken ayrılması geliyor. Yazık oldu!

Evet herkes, hepimiz düşebiliriz ama ne olursa olsun kimi düşmelerden sonra mutlaka doktora görünmeliyiz. Hele düşme sonrasında başımız ağrıyorsa, başımızda şiş varsa...

Alış-veriştikten döndüğümüzde, komşunun köpeğine yüz vermemek, havlamasını duymamaktan gelmek, iki elde çantalar, mutfığa hızla girmemek. Ayağımız bir şeye takılabilir, düşebiliriz. Dikkat. Hele fırın faaliyeteyse daha çok dikkatli olmak.

İki işi birarada yapmaya kalkmamak.

Kadınlarımıza kulak verelim mi?

Verelim diyorum.

Siz ne diyorsunuz?

(İlk kez yayınlanıyor.)

DUVARDÖRT/DÖRTDUVAR

Dört duvar arasında tutulanları anımsamak. Yirmidört saatimizden yirmidört dakikamızı onları düşünerek geçirmek.

Denemekte yarar var. Vicdanı olanlar için.

Bugün dört duvar arasında tutulanların dertleri pek çok. Hasta oldukları halde tedavilerini özgürce yaptırabilmelerine izin verilmeyenler bile var.

Çocuklarıyla dört duvar arasında çile doldurmak zorunda kalan analar var. Çocukları da onlarla çile dolduruyor. Çocuklar(ımız)a sınıfları dolduramadan çile doldurtmak kimseye yakışmaz oysa.

Bu duvarların aşılması şart.

Çok çile çekildi çok. Çok insan öldü(rüldü) çok. Yeter artık. Edi bese! Ya basta! Assez!

Bu kadar acı bize yıllarca yeter. Üstü kalsın kardeşim, is-te-mi-yoruz artık be! Yeter be! Yeter!

Bu ses sadece benimki değil. Sesime başka sesler de katılıyor. Sesim onlarınkinden güç alıyor. Sesime ses veriyorlar. Bana heyecan. Vicdanı olanlara vicdan, daha çok vicdan.

Şairler, tiyatro ve sinema oyuncular, emekçiler, sinema ustaları, sanatçılar, gazeteciler, kadınlar ve erkekler, sendikacılar, bilim kadınları, bilim adamları, gençler ve çocuklar, öykücüler, denemeciler, yazarlar, her parmağında bin marifet arkadaşlarımız, dostlarımızdır sesime ses verenler.

Aralarında dört duvarı bilenler de var. İşkenceyi bilenler de. Eteinde işkencenin izini taşıyanlar da.

Değişik dört duvarlarda çile dolduran ve kimi yıllardır süren duruşmalarına rağmen bir türlü bitirilemeyen davaların “sanığı” insanlarımız da var: Onlardan biri aynen şöyle sesleniyor, hepimize:

“Yıllardır içerdeyiz. Henüz ceza almadık. Bir bakıma cezayı peşin yatırarak kesiyorlar. Baş ağrıyan ‘paşayı’, dişi ağrıyan vurguncuyu ‘ol sebepten’ tahliye ediyorlar da, bizi ‘düşünüyorsun’ diye yatırıyorlar. (...) 12 Eylül hukuku parça parça kırılacaktır. Kürtler kırıyor. İşçiler kırıyor. İşsizler kırıyor. Kadınlar ve gençler kıracaklar. O karanlık sürecin hukukunu. İçeride ve dışarıda F tipi olan her şey belleklerden silinecek. Ve silinmek zorunda. Ezilenler bu ceberut düzenin etkilerini bir çeyrek asır daha yaşayamazlar. (...)”

Yıllardır “içeride” tutulan bir insan bakın nasıl yarınlardan umutlu.

Evet düşünen, okuyan, elleri kalem tutan, gönülleri coşku dolu, yürekleri pırpır eden insanlar(ımız) sesleriyle duvarları aşılıyorlar.

Bu sese kulak vermek gerek.

Bu ülkeye, bu topluma artık bir genel af gerek.

(7 Aralık 2021’de yazıldı. 10 Haziran 2024’te gözden geçirildikten sonra ilk kez yayınlanıyor.)

GECE/MECE/EMECE

Gece günün rüyalarını örüyor. Bütün rüyalar nazlı. Rüyalar sıkı naz çekerler. Naz çekmeyi çok iyi bilirler. Olağanüstü bir dünyada gezinmenin/yüzmenin/uçmanın başka bir biçimidir rüyalar. Gece-de. Me-ce-de. Emecede ortak.

Gece ve rüyalar, yaratmaya bir çağrı olabilir. Yaratmaya ve yaratıcılığa : Hareket halindeki gece, ışıkla, rüyalarımıza ve yaratıcılığımıza çağrıyla dans eden bir maceraya dönüşebilir. Hele bembeyaz geceler. Bir damlacık uykusuz geceler. Uyun(a)mayanlar bilhassa.

Madrid'de "gece henüz çok gençtir". Henüz geceliğinin başındadır daha. Madrid'te çünkü geceler uzun, çok uzun yaşarlar. Gece henüz gençliğini yaşarken ve güneş henüz yeni çekilmişken istirahata, gece-yaşam kendi "kahramanlarını" sahneye çıkarır.

Chateaubriand, boşuna "Gecenin yıldızı aydır" demedi.

Gecenin pek çok "yüzü" vardır. Uzaklardaki gecelerin hele.

Ay bazen kaldırım taşlarına vurur. Bazen kaldırım kenarındaki kanalcıklara. "La Lune Dans Le Caniveau" anımsanır o zaman. Bir film. "Try another world" dersiniz belki. "Başka Bir Dünya(yı) Denemek". Niçin olmasın?

Bir dünyada başka bir yaşamı denemek. Niçin olmasın? Gecenin karanlığını ışığa çevirmek. Karanlıkların karnını aydınlıklarla, özgürlüklerle deşmek. Siyahtan beyaz, siyahtan ışık yaratmak. Ve siyahı o zaman kendine özgü bir renge döndürmek: Belki bütün renklerin anası siyaha. Siyah ta bir renktir. Nüanslarıyla. Aramızda kalsın. Kimse duymasın. Dostlar hariç. Yineliyorum: Dostlar hariç.

Bilen bilir. Geceler güneşli gündüzlere gebe.

Yıldızların paramparça yansımaları. Ay ışığının kırılmalarını. Cam ve cam parçalarını. Kaldırımda nitekim cam ve cam kırıkları : Dün gecenin sarhoş izleri bunlar mutlaka. Yaşanmış. Bu da aramızda kalsın.

Çocukken veya iyice yaşlıyken eğlenmek, eğlenmesini bilerek, evet ama nasıl?

Rıhtımda Ölü Var! Katil aranıyor.

Rıhtım (u)yuttu bütün adamlarını, kadınlarını, erkeklerini, çoluk çocuk ve çocuklarını. Bir tek gece nöbette. Bir de en dipteki Cezayirli klodonun/yoksulun/yersiz yurtsuzun köpeği. Ayrıca serçeleri de saymalı. Bilhassa minik serçeleri. Bilinmez, onlar da gece nöbetine yazılı : Kimi fırsattan istifade yemlenmeyi ihmal etmiyor. Başka bir güneş, başka bir ay, başka yıldızlar altında veya üstünde yaşanmalıydı.

Rıhtımda kimi geceler, bir bakarsınız, bir balo : Plaja yakın bir mekanda, sınırları tel örgülerle çizilivermiş. Çevresinde turlayan, nöbette olanlar da, “özel görevli” “vigiles” takımı : “Özel güvenlikçiler”, gece nöbetçileri, köpekleriyle. Köpekleri onları “bekliyor”. Onlar “tuzu kuruları”. Bir tür büyük çadır içinde ışıklar, gürültüler, mürültüler, patırtılar, matırtılar. Hemen orada demirlemiş yatla çadır arasında sık sık git-geller. Ellerinde içki bardaklarıyla, iyi giyimli, bakımlı ve mis kokulu kadınlar ve kabarmış erkekler. Üç kişilik bir orkestra, hemen çadırın girişinde,1930'ların havalarını çalıyor.

Genç ve yorgun işçi rıhtımdaki bankta iyice pısırklaştı. Sanki taşlaştı. Sanki ayda eriyor. Sönüyor. Yok oluyor. Toz ve toprak olup gitti-gidiyor.

Gece yürüyüşü yanımızda kimin olduğuna göre değişik biçimler ve renkler taşıyabilir: Gece yürüyüşümüz balonsu/balonsu bir havada olabileceği gibi, kabusumsu bir hale de girebilir. Aynı gece yürüyüşünde birinden diğerine geçmemiz de olası.

Evet maalesef gece yürüyüşümüz bir kabusa çabucak dönüşebilir. Eğer yol arkadaşımızı iyi seçmemişsek. Seçemediysek.

Örnek : Her şeyi eleştiren, hiçbir konuda sizinle aynı fikirde olmayan bir yol arkadaşınız varsa yandığınızın resmidir. Hele aynı şeyleri söylediğinizde bile sizinle tartışma "olanağı" yaratabilen biriyleseniz : Kabus artık ayın, yıldızların, gecenin, plajın, çadırın, orkestranın, iyi giyimli ve bakımlı kadınların, özel güvenlik görevlilerinin, köpeklerinin ve daha ne varsa hepsinin yerini alabilir. Yandığınızın resmidir. Daha ne istiyorsunuz yani?

Büyük lafını dinleyip yol arkadaşınızı hemen değiştirmelisiniz. Bir dahaki gece yolculuğunuzda artık. Bir dahaki rüyanızda mümkünse. Çünkü bu yolculukta iş işten geçmiştir maalesef.

Gece yaşantısı bir daha gün yüzü göremeyecekmiş gibi çekip gidiyor.

Gecenin ve denizin grisi, sayfamı bir baştan öbürüne geçip duruyor.

Durmuyor.

İz bırakmıyor.

Hayat. Askıda. Asla.

(Tarihi yok. Coğrafyası aynasıdır. İlk kez yayınlanıyor. Acaba?)

“EMECE”

Abidin Dino ile Paris’li zamanlarda bir gün dereden tepeden konusurken, belki diller ve sorunlarıydı konumuz, söz döndü dolaştı “imece”ye geldi ve Abidin bu konuda bana şunları anlattı, gelin paylaşalım:

Balıkesir taraflarında dolaştığım sıralarda, İMECE sözcüğünü duydum. Çok hoşuma gitti. Ve not ettim. Sonra bir araya geldiğimizde Sabahattin’e [Sabahattin Eyüboğlu] aktardım. O da Bakan’a, Hasan Ali Yücel’e [Dönemin Milli Eğitim Bakanı, Can Yücel’in babası] aktardı. Derken Köy Enstitülerinde kullanılmaya başlandı. Ve imece benimsendi.”

Evet Abidin Dino bu sözcüğü ilk 1939 Ağustos ayında Balıkesir taraflarındaki “Tahtacılar”dan duydu. Abidin bu kelimeyi, bu kavramı bizzat kullandı, tanıttı ve “imece” sözcüğü aldı başını gitti. Birçok anlamıyla birlikte elbette: “Ortaklaşmak”, “ortaklaşabilmek”, “ortak”. Hep beraber yapılmış iş, birlikte gerçekleştirilen eylem, birlikte yapmak, ve bunun gibi.

Abidin bu sözcüğü çok sevdi ve daha o dönemdeki kimi makalesinde bu sözcüğü kullandı, hatta tanımını bile verdi:

Örneğin “İş ve Sanat” başlıklı makalesinde “imecisi” biçiminde yazdığı sözcüğün tanımını şu şekilde sunuyor:

“İhtiyari (gönüllü) yardım, başkalarına fayda verme esası, Anadolu’nun en eski âdetlerindendir.”

Aynı yazısında biraz sonra, sunu ekliyor: “(...) sanat ve iş aşkına dayanan, ziraatten endüstriye kadar yayılan yeni bir rasyonel ‘imeceye’ ihtiyaç var.”

Abidin bu tür keşifleri ve gittiği yörelerdeki insanlarla hemen ve en iyi biçimde kurduğu ilişkiler sonucu ülkesini ve ülkesinin insanlarını daha çok sever oldu.

Sabahattin Eyüboğlu'nun bu sözcüğü benimsemesi ise hiç şaşırtıcı değil. Çünkü zaten, "yurtiçi gezilerinin" amaçlarından biri budur: Yerel, gelenekten gelen sözcükleri, deyişleri toplamak, değerlendirmek, paylaşmak.

Hem de iki kardeş, Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Sabahattin Eyüboğlu kardeşler, bizzat kendileri de öteden beri aynı şeyi yapıyorlar, gittikleri köy, kasaba ve kentlerin özgün sözcüklerini, deyişlerini inci toplar gibi topluyorlar. Ve daha güzeli keşfettikleri deyiş ve sözcükleri mektuplarında coşkuyla ve cömertçe kullanıyorlar. Bunu Kardeş Mektupları başlıklı ortak yapıtlarında görmek olası: Örneğin iki kardeşin "alicengiz" sözcüğünü sık kullandıklarını saptıyoruz. Veya özlemiş yerine "göreslemiş" sözcüğünü, bazen "çok göreslemiş", "fena göreslemiş" biçimlerinde yazdıklarını...

Sabahattin Eyüboğlu, imece sözcüğünü o kadar sevdi ve benimsedi ki, ilk sayısı 1 Mart 1961'de yayınlanan dergisinin ismi olarak ta seçti onu. 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra çıkarılmasına katkıda bulunduğu bu dergi Ekim 1970'e dek yayınlandı.

Abidin'e gelince, Abidin bu sözcüğü hiç terk etmedi. Kel'de örneğin bir tanımlaması var çok hoştur. Piyesin olumlu kahramanlardan Hasan ile Hüseyin'in "emece"yi (burada sözcük "emece"dir artık) bir anlatışı var ki Abidin'in, ortak yaratmaktan, kollektif/birlikte çalışmaktan, kısacası komünistlikten ne anladığının somutlaştırılmasıdır sanki. Başlıbaşına bir "tiyatro". Zaten Kel de bir piyes değil midir? Abidin'in 1944'te Adana'da sürgünken yayınladığı ve yayınlanır yayınlanmaz İcra Heyeti (Bakanlar Kurulu) tarafından hemen toplatılmasına karar verilen

kitabı. Ama Abidin'dir bu, yeğeni Rasih Nuri İleri'nin de katkısıyla bir miktarını, kitabın bir miktarını, önceden sağlama almıştır. İstanbul çocuğudur ne de olsa Abidin ve tedbiri elden bırakmaz asla.

Evet Abidin'in Kel isimli çalışması bir piyestir ve bu piyeste Hasan ile Hüseyin arasındaki karşılıklı sohbeti, ve bu sohbetteki "emece" tanımlamasını buraya aynen aktarmanın tam zamanıdır:

"HÜSEYİN : BİZDE BİR EV YANINCA...

HASAN : KİMİ KERESTE GETİRİR...

HÜSEYİN : KİMİ ÇİVİ...

HASAN : KİMİ SIVA YAPAR...

HÜSEYİN : AYRI GAYRI YOK...

HASAN : HER ŞEY OLUVERİR...

HASAN : EMECE HARMAN KALDIRIRIH...

(Yazımda hata yoktur, Abidin Dino'da kuraldır : "Kahramanlarını" "kendi ağzıyla/diliyle" konuşurmak. MŞG)

KÖYLÜ : BUGDEYİ SEL ALMASIN DEYİ, AKRAN ARASINDA OLUR...

HASAN : AKRAN ARASINDA."

Abidin, iç sürgünün başında yaşadığı Çorum'un Mecitözü kasabasında dostluk ve yarenlik ettiği ve, hiç abartmadan burada yazabilirim, hayran olduğu Aleviler'in yaşam tarzından esinlenerek yazdı bu satırları.

KEL’de Hasan ile Hüseyin arasındaki karşılıklı sohbette verilen “emece” tanımlaması aynen budur : Yani zor durumlarda bir köyde insanlar ortaklaşa yaratabilirler : Evlerini ortaklaşa inşa edebilirler. Harmanı ortaklaşa kaldıracabilirler. Abidin bu örnekten hareketle ortaklaşa bir yaratım eylemini bütün ülkede gerçekleştirmek için yola çıkmanın söz konusu olabileceğini düşünmüş, hayal etmiş olabilir. Böylesi bir harekete kalkış son derece önemli bir girişim, son derece umut verici bir faaliyet olurdu. Abidin’in dünya görüşüne olaylara ve insanlara yaklaşımına da uygun. Çünkü hem amaçlanan hedefe birlikte, ortaklaşa çalışarak, işbirliği yaparak ve bütün kapı ve pencereleri bütün iyi niyetli insanlara, gruplara, derneklere, örgütlere ve partilere açarak toplanmak, toparlanmak, büyümek söz konusu olacaktır. Hem de böylesi bir toparlamanın ve toparlanmanın, bu biçimde biraraya gelmenin doğuracağı dinamizm ve nihayet iyi niyet, iyimserlik ve yarınlara duyulan umuttaki büyüme, biraraya gelen insanların sayısını daha da artırabilecektir. İşte sinerji böyle yaratılacaktır. Çünkü biraraya gelen insanların hedefteki işi başarmak için inançla ve gerçekten gayret gösterdikleri anlaşılınca elini taşın altına koyanların, binayı inşa etmek isteyenlerin, çatıyı çatmayı arzulayanların sayısı mutlaka artacaktır. Evet mutlaka artacaktır. Özlemi duyulan galip gelmek, hedefe ulaşmak, küçük veya büyük bir zafer kazanmak, bir işi başarmak arzusu çünkü tahmin edildiğinden daha geniş kesimlerde elle tutulacak kadar somut. Herkes bir takımında oynamak, gol atmak ve maçı kazanmak istiyor. Bu ülkenin çocukları, gençleri, kadın ve erkekleri çünkü yenilmekten usanmıştır. “Artık yeter!” diyenlerin sesleri o günlerde de çok açık bir biçimde duyuluyordu. Elbette sağır olmayanlar tarafından.

(Daha önce değişik yerlerde yayınlandı.)

DEM-OK-RA(K)Si

Gelin bugün herhangi bir siyasetbilimci herhangi bir doktor olsaydı Türkiye'deki siyasi duruma bakıp nasıl bir teşhis koyabilirdi diye düşünelim. Büyük olasılıkla şunu söylerdi :

“ Siyasi demokrasiniz teklıyor. Toplumsal demokrasiniz istop etmiş. “

Yapma yahu ? Evet evet aynen böyle. Eee peki o zaman

siyasi demokrasi nedir ? Toplumsal demokrasi ne ola ? Önce bu iki terimi tanımlamaya çalışalım:

Siyasal demokrasi, somut açıdan, yani uygulamasında, öncelikle yöneticileri özgür ve açık seçimlerle saptanan rejime tekabül ediyor. Siyasetbilmi açısından bu gerekli ve yeterli koşuldur.

Ancak siyasal demokrasinin gerçekleştirilmesi, yaşama geçirilebilmesi için gerekli gereksinmelere, gerekli kurallara özellikle ve iyice dikkat edilmelidir. Yani yöneticilerin özgür ve açık seçimle saptanmasından sonra uygulamada yapılması beklenen, varolması arzulanan ve hatta onlar olmazsa siyasi demokrasiden asla söz edilemeyecek, başka şeyler, başka ihtiyaçlar, başka istekler, başka kurallar da vardır. Bilinmesi gereken:

Siyasal demokrasinin “ Ben buradayım ! “ diyebilmesi için önce kamusal özgürlüklerin var olması zaruridir : Yani basın ve yayın, örgütlenmek ve isteklerini gösteri ve yürüyüşlerle dile getirmek,

toplantı, inanç ve benzeri özgürlüklerin tanınmış olması, varlıklarına ve uygulamalarına saygılı davranılması şarttır.

Uygulamalarına saygılı davranılması gerçekten zorunludur. Yani tanınan haklar birer süs olarak kalmamalı, uygulanmalı ve uygulanmaları güvence altına alınmalıdır. Ancak böylece seçmenlerin, yurttaşların, yönetilenlerin tercihinin kalıcı olması sağlanabilir. Yani belli ölçütlere göre ve belli vaatlerin gerçekleştirilmesi umuduyla tercihini yapan seçmenlerin, ve dolayısıyla yönetilenlerin, oylarını kullanmalarına yol açan vaatlerin gerçekleştirilmesi şubatın otuzuna bırakılmamış olur. Seçmenler, vatandaşlar, yönetilenler “bekçilik görevlerini” ancak bu hakların kullanılması sayesinde yerine getirebilirler. Siyasi demokraside yurttaşların “bekçilik görevi” en belirleyici koşullardan biridir. “Oyumu kullandım artık yan gelip yatabilirim” demek olmaz. “ Bekçilik görevi “ sürgitmelidir. Sürgidiyor olmalıdır.

Seçilenler neleri gerçekleştirmek üzere seçildiklerini asla unutmamalıdır. Hele işbaşına geldiklerinde varolan özgürlükleri ve yönetilenlerden yana hakları sınırlamaya çalışmamalıdır, ve hele hele ortadan kaldırmayı denememelidirler. Bu, bir yerde seçilenlerin, yönetilenlerin, seçmenleriyle, yönetilenlerle yaptıkları siyasi anlaşmanın, siyasal sözleşmenin gereğidir. Bu bir siyasi ahlak ve hatta sadece ahlak meselesidir.

Unutulmamasında yarar var : Seçmenler, seçtiklerini niçin seçtiklerini asla unutmazlar. Oy verenler oylarını kime ve neden verdiklerini asla kulak arkası etmezler. Oy verirken neden seçtiklerini bildikleri yöneticilerin, yetkililerin seçilmelerinden sonra iktidarda veya muhalefette, ama bilhassa iktidarda kaldıkları süre içinde neler yaptıklarının, yapmadıklarının ve

yapamadıklarının çetelesini çok iyi tutarlar ve bunun hesabını sormasını da bilirler.

Hiç bir siyasinin, hiç bir yöneticinin seçmenini, yönettiğini küçük görme lüksü yoktur. Olamaz. Olmamalıdır. Çünkü her yeni seçimde bunun bilançosu, faturası çıkarılır. İktidar sahibi hiç kimse vatandaşın hafızasını peynir ekmekle veya nohutlu bulgur pilavıyla yiyebileceğine inanmamalıdır. Burada sözünü ettiğim sadece bir kişinin hafızası değil vatandaşların “ ortak hafızası “dır. Yani biri veya ikisi unutabilir belki ama ortak hafıza unutmaz.

Vaatlerin gerçekleştirilmesi için “ bekçilik “ görevi yapmasını bilen seçmenler, yönetilenler, vatandaşlar, bu iş için eylem yapabilenler ise o vaatlerin gerçekleştirilmesini ısrarla isterler. Gerçekleştirilmeyen vaatlerin hesabını seçim kampanyası sırasında sorarlar ve seçim sandığında “ notlarını “ verirler.

Seçim sandıkları seçmenler tarafından bilhassa bu iş için kullanılır: Seçilmişlerin kimi sınıfta kalır. Kimi bütünlemeye kalır. Kimi sınıfını geçer. Ama önemli ve unutulmaması gereken nokta şudur: Not verenler seçmenlerdir. Yönetenleri seçmenler belirler. Yöneticileri seçenler yurttaşlardır.

Bu, bu kadar basit gibi geliyor ama her yurttaşın da gerçek birer yurttaş olarak seçimini sorumlu bir olgunlukla yapması bekleniyor. Hatta böylesi ilkelerle seçim yapması zorunludur. Bir paket makarnaya, bir kilo pirince oy verilmez. Verilmemelidir. Oy kullanılır. Oy satılmaz. Oy namustur çünkü. Oy namustur evet unutulmasın sakın.

Yakın ve uzak Siyasi Tarihimiz aynen böyle diyor. İnanmamak hakkımız maalesef yok.

Siyasi demokrasinin olmazsa olmazlarından biri de muhalif partilerin ve muhalif kişilerin varlığıdır. Muhalefet olmazsa siyasi

demokrasiden söz etmek mümkün değildir. Bu aynı zamanda muhalefet yapanlar üzerinde baskı ve eziyet olmaması anlamına gelir. Muhalefet yapanların susturulmasına yönelik polisiye yöntemlerin uygulanmaması anlamına gelir. Tam aksine muhalif partilere ve muhalif kişilere özel bir özen gösterilmesini, saygıda kusur edilmemesini gerekli kılar.

Seçim zamanı geldiğinde iktidar partilerine iktidarda oldukları için hiç bir özel avantaj, hiç bir özel kolaylık sağlanmaması zorunludur. Onların muhalefet partileriyle eşit eşite seçime girmeleri gerekir. Devlet olanaklarından özel biçimde yararlanmamaları, devlet olanaklarını kendi partilerinin çıkarları için kullanmamaları gereklidir. Seçime rakipleriyle en mükemmel ve yüzde yüz eşitlik kurallarına uyarak girmelidirler.

Bir toplumdaki, bir ülkedeki, bir devletteki her sorunu siyasi demokrasiyle çözmek maalesef mümkün değildir. Burada tanımlamaya ve kimi ilkelerini açıklamaya çalıştığım siyasi demokrasiye ekmek, su ve hava/oksijen kadar ihtiyacımız olduğu açıktır. Ama daha fazlasına da gereksinme duyulduğu yaşanılardan çıkarılabılır. İşte o zaman yardıma çağıracağımız toplumsal demokrasidir :

Toplumsal demokrasi, siyasi demokrasiden başka bir alanda, başka bir düzeyde değerlendirilmelidir. Toplumsal demokrasinin amacı bütün yurttaşlar arasında eşitliği sağlamaktır.

Toplumsal demokrasi için belirleyici olan kimi yurttaşın ekonomik nedenlerle başka yurttaşların emri altında köle olarak çalıştırılmasına son vermektir. İnsanın insan tarafından sömürülmesine nokta koymaktır.

Anatole France bir yerde şunları yazıyor : “ Yaşam için gerekli şeyleri üretenler onlardan yoksundurlar, oysa onları

üretmeyenlerin evinde ise yaşam için gerekli olan şeylerden fazlasıyla vardır. “ İşte toplumsal demokrasinin hedefi burada en açık biçimiyle tasvir edilen bu duruma son verilmesidir. Böylesi bir toplumsal yapının ortadan kaldırılmasıdır. Üretenlerin de evlerinde “ yaşam için gerekli olanlardan “ yeterli miktarda bulunmasını sağlamaktır :

Herkes için yeterli oranda yaşamsal şeyler. Bunun içinde sadece ekmek ve peynir, makarna ve pirinç değil, kültür de var, gezip görmek te var. Toplumsal güvence de. Başını koyabilecek, eşine ve çocuklarına güvenli yaşam ve çalışma koşullarını yaratabilecek bir eve sahip olmak ta var. Çocuklarını okutmak, onlara güvenilir bir gelecek hazırlamak ta var. Varoğluvar.

Yani eşitsizliğin belini mindere yapıştırmak, insanları tam anlamıyla eşit ve özgür kılmak var.

Ayrıca kapitalistik türde üretim biçimleri yerine yeni tür üretim teknikleri koymak ta var :

Bilmem yazmalı mı ? Kooperatifler kurmak. Şu anda varolan berber, terzi, bakkal ve benzeri diğer dükkanlara asla dokunmamak var. İhtiyacı olana yardım mümkün elbette. Olmayan yerlerde, ihtiyaç duyulan mekanlarda, istek varsa ortak berber dükkanı açılabilir. Ortak lokantalar işletilebilir. İstek varsa ortak atölyeler ve ortak fabrikalar çalıştırılabilir. Evlerin ve yolların, caddelerin ve meydanların imece yöntemiyle yapımı mümkün :

Hep beraber ve hep birlikte, kadın erkek ve çoluk çocuklarımızla, torunlarımızla. Birlikte üretmek, birlikte tüketmek. Birlikte yaratmak, birlikte yaşamak için.

İşte böylece toplumsal demokrasi ile siyasi demokrasi birbirine eklenecek, birbirini tamamlayacak ve belki işte o zaman gerçek

demokrasi sağlanmış olacak. Veya gerçek demokrasiye doğru bir adım atılmış olacak.

Evet ünkü “ SİYASAL DEMOKRASİ “nin olmazsa olmazı “ TOPLUMSAL DEMOKRASİ “dir. Bu ikisinin toplamından elde edilene de gerçek demokrasi adını takabiliriz.

Böylece her yurttaşa yasaların, tüzel düzenlemelerin her türünün, olanakların sınırlarını zorlayan ölçüde özgürlük ve mümkünü yakalamaya ant içmiş tam eşitlik sağlanabilir.

Ancak böyle sağlanabilir. Yoksa yaşaması için gerekli, geçinmesi için zorunlu olanaklardan yoksun bir yurttaş özgürlükleri ne yapsın? Bugün “ en büyük demokrasi “ diye satılan/sunulan Amerika Birleşik Devletler’inde veya “ İnsan Haklarının beşiği “ diye kendi kendine gelin güvey olan Fransa Cumhuriyeti’nde yersiz yurtsuz bir yurttaş hangi özgürlüğünü kullanabilir ? Hastaneye yatmak özgürlüğünü bile kullanamıyor bakar mısınız lütfen !

Örneğin ABD’de bugün elli milyon yurttaşın, evet evet yurttaşın (ABD’de yaşayan ve “kağıtsız“ olanları bu hesabın dışında tutuyorum) sağlık güvencesi bulunmuyor. Yeni Başkan Obama o nedenle dış ilişkileri yardımcısına ve ilgili bakanlarına bıraktı, iç meseleri bizzat yüklendi: Yoksa yakında, pek yakında, ABD diye bir şey kalmayabilir. Evet kalmayabilir. Çünkü toplumsal meselelerin daha da birikmesine göz yumulursa son derece ciddi patlamalar olabilir.

Fransa’da son bir yılda ve resmi rakamlara göre, 350 kadar yersiz yurtsuz sokakta öldü. Evet sokakta öldüler. Ölüm yakalarına haince yapıştı ve gıklarını çıkaramadan öldüler : Soğuktan veya sıcaktan, ama bilhassa açlıktan, yoksulluktan, sevgisizlikten ve yalnızlıktan. Hangi özgürlükten söz ediyorsunuz ? Duyamıyorum !

(Bu ülkede hemen hemen her yıl ortalama bu kadar insan, kadın ve erkek ve çocuk ölüyor.)

GÖSTERİDE PARİS

Fransa'da hayat pahalılığının alıp başını gitmesi, çalıştıkları halde bile emekçilerin yoksul kalmaları sonucu gösteri ve yürüyüşler, grevler ve işyeri işgali eylemler birbirini izliyor. İşte Antilles'de bir aydan fazla süren " genel grev ", gösteri ve yürüyüşler dizisi. Kimi toplumbilimci ve siyasetbilimci " Sarkozy sokak tarafından silinip süpürülecek " diyor. Burada da iş çok ciddi. (Öyle de oldu : Nicolas Sarkozy üst üste ikinci kez seçilemeyen cumhurbaşkanı sıfatını taşıyor. Daha ne olsun? 20 Ekim 2023'teki ek. MŞG)

Evet siyasi demokrasi sayesinde iktidara gelenler " Biz seçimle geldik, ne istersek onu yaparız ! " diyemezler : Önce yurttaşların sağlık, geçim ve yaşamak özgürlüklerini ve haklarını sağlamaları gerekiyor.

İşte bunun için siyasi demokrasinin toplumsal demokrasi ile perçinlenmesi gerekiyor.

Bize de bugün bu lazım işte: Ne eksik ne fazla : Gerçek demokrasi: Yani siyasi demokrasi artı toplumsal demokrasi.

Aşığı kurtarmadı. Kurtarmaz. Kurtaramaz. Kurtaramadı.

Bilmem anlatabiliyor muyum ?

(2009 Mart ayı başında yazıldı; birkaç yerde sunuldu. Bir-iki ekle, iki-üç düzeltiyle 10 Kasım 2023'te ayorum.com'da yeniden yayınladım, burada bir-iki minik katkı ve düzeltiyle bir kez daha aktarıyorum.)

İNSANLAR, KARGALAR, ÖRÜMCEKLER, LEYLEKLER VE DİĞERLERİ

Anne sözü dinlemeyen çocukların başına mutlaka bir bela gelir (!). İşte çocukluğunda futbol hastası Fahri Petek'in de başına bir bela geldi. Bergama'da ortamektep öğrencisiyken, 1930'ların ilk yarısında : Futbol oynarken bir tekme "yedi" ve sol bacağından yaralandı. O sol bacak yıllarca bu yüzden "su toplayacak", Fahri Petek'in başına resmen bela olacak. Fahri Petek: Bir Hayat, Üç Can ismini vereceğim kitabımı hazırlarken yaptığımız sohbetlerden birinde Fahri Baba o günleri şöyle anlattı:

"Futbol oynarken sıkı bir tekme yedim. Sol bacağım felaket ağrıyor. Doktora gittik. 'Alçıya almamız gerekiyor' dedi. Alçıya aldılar. Sol bacağım üç ay, dile kolay tam üç ay alçıda kaldı. Bacacağım alçıda kaldı ben de evde kaldım : Tam üç ay boyunca perişan oldum. Evden çıkamıyorum.

Evde, ön tarafta sokağa bakan bir pencere var. Bir de arkada bahçeye bakan bir pencere. Bu iki pencere o günlerde dünyaya açılan 'pencerelerim' de oldular :

Arka pencereye gittiğim zaman karşı duvara bakıyordum.

Ön pencereye gelince oradan köpeğime bakıyordum. Beyaz köpeğime, adıyla sanıyla Pamuk'a.

Arka pencereden bakınca karşıma dikilen duvarda ise kargalar diziliydi. Kargalar da garip yaratıklar. Gelirler, toplanırlar, bir halka gibi, karşıdaki duvarın üstünde, ortalarında da başka bir karga yerini alırdı, sanki bir meclis gibi ve konuşma yapıyor sanki. Hepsinin gagaları böyle aşağıya doğru, sonra gak gak guk guk

deyip gidiyorlardı. Sanki tamam söylenenleri anladık diyorlar ve meclis dağılıyordu.

İşte kargaların bu meclis toplantıları vesilesiyle onları seyrederken birşey keşfettim : Kargaların sağ bacakları topallıyor. Yahu dedim neden hepsinin sağ bacakları topallıyor? Neden sağ bacakları böyle sakat? Evet hepsinde sağ bacak sakat. Garip değil mi? Garip elbette. Bunun üzerine kargaları daha yakından tetkik etmeye başladım. Gözlerimi diktim, sabahtan akşama inceliyorum : İşte o zaman bir teşhis yaptım : Karga et obur bir kuş biliyorsunuz, bir parça et bulunca onu mideye indirmek için sağ ayağı ile o et parçasını tutuyor ve gagalamaya başlıyor, ama bu gagalama sırasında gagasıyla zaman zaman sağ bacağına da vuruyor ve böylece bu salaklar kendi kendilerini yaralıyorlar. Çoğunun sağ ayağının yaralı bereli olmasını ve nedenini bu sayede saptayabildim.

O alçılı günlerimdeki birinci müthiş keşfim budur. İkincisi ise örümceklerle ilgilidir, Haydi madem sırası geldi onu da anlatayım: Vaktim bol ve başka şey yapamıyorum ya, başladım örümcekleri incelemeye, izlemeye, gözlemeye. Üç ay boyunca : Pencerelerimin içinde, bahçede, nerede örümcek varsa orada. Çeşit çeşit örümcek olduğunu saptadım böylece. İşte birkaç örnek :

Bir : Çok çalışan örümcekler vardı. Vızır vızır çalışanlar.

İki : Tembel örümcekler : Bunlar bir ağ kurup, sonra gidip ense yapanlardır. Ta ki bir sinek, bir böcek gelip tesadüfen ağına takılsın, ağına düşsün. O zaman lütfen gidip 'tadına' bakıyor. Yani önce onu torba haline getiriyor, bırakıyor, sonra canı istediği zaman gelip karnını doyuruyor.

Üç : Bir başka tür örümcek daha var : Ufak, gri, üzeri çizgili. Yuvasından çıkar, bir sinek, bir böcek görünce, ağır ağır ve sinsice

yaklaşır, yaklaşır, 20 santimetre kalınca aniden sıçrar ve ensesinden yakalardı. Vampir, vampir örümcekler bunlar.

O günlerdeki bir başka müthiş keşfimi de leylekler üzerinde yaptım: Ön pencereden bakınca çok eski, osmanlı döneminden daha öncesinden kalmış, kısmen yıkılmış bir kütüphane harabesi görürdüm. Onun üzerinde leylekler vardı. Leylek yuvaları vardı. Leylekler gelir oraya yuva kurarlardı. Malum leylekler harabeleri tercih ederler, bir de bacaları. Leylekler arasında ne kadar ahlaksız, ne kadar zampara, ne kadar hırsız erkek leylek olduğunu da onları izleyerek anladım. Örneğin bir çift leylek, karı-koca, yuva kurmuş şirin şirin yaşıyor. Karı-koca leylekler birbirlerine çok bağlılar, birbirini asla aldatmazlar. Aralarında büyük bir vefa, çok sıkı bir bağlılık var. Ama o çiftin yakınlarında tek başına yaşayan erkek bir leylek var. O tek başına yaşayan erkek leylek o çiftin yuvasından ayrılmasını bekler, onlar ayrılır ayrılmaz hırsızlamasına tıptıptıp güya çaktırmadan onların yuvasına gider, onlardan çalı çırpı araklayarak kendi yuvasını bayındır hale getirir. Dahası bayan leyleği tek başına görsün, hemen yanına koşar, onu orada becermeye kalkar. Yani bu kadarı da görülmüş şey değil: Hem hırsız, hem zampara, hem ırz düşmanı. Ama çiftlerde müthiş bir bağlılık, ender rastlanan bir vefa var.

İşte o üç ay boyunca kargaları, örümcekleri, leylekleri izledim, inceledim, gözlemler yaptım. Müthiş değil mi?"

Müthiş. Dahası da var. Söz yeniden Fahri Baba'da:

O üç ay boyunca epey roman da okudum. Bütün rus edebiyatını örneğin baştan sona devirdim. Tolstoy, Dostoyeski ne varsa, Türkçeye çevrilmiş bütün kitaplarını okudum. Hepsini, evet hepsini okudum. Bütün çeviri kitaplar evde vardı zaten.

Böylece o zorlu ve o sıkıntılı üç ayımı çekilebilir bir biçime getirmeye çalıştım. Mutsuzluğumdan veya mutsuzluğumun içinden küçük mutluluklar yaratmaya çabaladım. Ve bir ölçüde bile olsa başardım sanıyorum. Bacağım alçıda ben evdeydim ama aklım sürekli evin dışındaydı, başka dünyalarda yaşadım zaman zaman. Çok da iyi oldu.”

(18 Mayıs 2023'te ayorum.com'da yayınlandı.)

SERÇELER, KIRAZ AĞACIMIZ, RAZZIA

Köyevindeydik. Mayıs ayıydı. Bahçeye diktiğimiz ilk ağaç olan kiraz mayıs ayında, “Le Temps de Cerise” gelince, cömertçe meyvesini sunuyordu. Her yıl on onbeş kilo kiraz. Dolgun, kıpkızıl, bordo, neredeyse siyah, hatta simsiyah. Ağzınıza layık. (Naci tam senlik, bidakka konuya giriyorum, acele etme.)

Bir gün önce bahçede ağaç turu yaparken tadına baktığım kiraz şekerli, yenilmeye hazır. Eşime toplayalım mı dedim. Yarına kalsın dedi. Peki.

O akşam üstü köy kilisesinin çatısının bize bakan yüzünün tamamı serçelerle doluydu. Bir parça pirelendim. Genel kurul yapıyorlar sanki, aptala malum olur, bir şeyler hazırlıyorlar diye içimden geçirdim.

Akşam yemeğinde eşime yineledim: Bu akşam toplayalım kirazları. Yine hayır dedi. Tek başıma toplamak mümkün değil.

Ertesi gün öğlen yemeği öncesinde kilise çatısına bir göz attım yeniden, serçe sayısı artmış, kiliseye ve köye bir sessizlik çökmüştü. Bir hadise bekleniyordu sanki. Geçmiş aylardan birinde, komşumuz emekli Büyükelçi, yani sözüne güvenilir demek için, geçmiş yıllarda serçelerin Şato’nun kirazlarını nasıl bir öğleden sonra, birkaç saat içinde bitirdiklerini anlatmış, bu iş sanki bir “razzia”ydı şakası yok demiş, ve “Mösyö Güzel bunu bir yere not edin” diye eklemiştir.

Eşime gel güzelim alışveriş için kasabaya gitmeden önce kirazları toplayalım sonra süpermarkete gideriz dedim. Yine hayır cevabı üzerine Büyükelçi’nin anlattığı hikayeyi hatırlattım.

“Paranoyak” damgasını yedikten sonra küstüm.

Saat14.30’da otomobile atladık alışverişe gittik...

İki belki üç saat sonra döndük. Aptala malum olur-bis, otomobilden inince çantaları eve taşımadan önce kiraz ağacına koştum:

Gerçek bir talan bu. Tek kiraz kalmamış. Yeşil kirazlar ağacın dibinde göz yaşı döküyor. Serçeler ise ortalıkta görünmüyorlar. Kilisenin çatısında da tek serçe yok. Hepsi dağılmış. Toplu firar sanki.

Paylaşmayı bilmemek. Evet başka izahı yok: Bu paylaşmayı bilmemektir:

Üç elma ağacımız var bahçemizde. Atı veya yedi erik. Bir kayısı. Bir şeftali. Elmaları, erikleri, şeftalileri paylaşıyoruz: Böceklerle, karıncalarla, en başta serçeler de dahil bütün kuşlarla.

(4 Şubat 2024'te ayorum.com'da yayınladı.)

57 YIL ÖNCE YAZILDI: “TIRMANMA”

Ümit Hassan'ın vefatını izleyen günlerde, 1966'da Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğrenci olduğumuz günlerde yayınlanan Türkiye İşçi Partisi'ne (TİP) yakın siyasi dergi Dönüşüm'ün ilk sayılarında yazı işleri müdürlüğü yaptığı için, derginin yayınlanan sayılarına bir göz atayım, Ümit'in yazdığı ve/veya çevirisini yaptığı makaleleri okuyayım veya yeniden okuyayım dedim.

Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı (TÜSTAV) arşivinde derginin yayınlanan oniki sayısını buldum. Yayınlanan yazılara ve Ümit'in çeviri ve katkılarına baktım. Birkaçını okudum. Ümit'e ve yaptıklarına ilişkin yazacaklarımı şimdilik daha sonraya bırakıyorum. Derginin 20 Ocak 1967 tarihli onbirinci sayısında Abidin Dino'nun ön kapakta duyurusu yapılan “Tırmanma” başlıklı makalesine rastladım. Derginin son sayfasında, arkakapağında sunulan makale, Vietnam savaşına o günlerde gittikçe boyutlanan, genişleyen uluslararası muhalefetin bir unsuru gibi değerlendirilebilir.

Bu makale aynı zamanda sanki son aylarda, son bir yılda yaşadıklarımıza da belli bir ölçüde açıklama getiriyor. Özellikle “tırmanma”, “denetim altında tırmanma”, “denetim dışı tırmanma” gibi konularda. Hele Ukranya-Rusya savaşının ABD-Rusya savaşına, “denetim altında tırmanmaya” deviniminin/dönüşümünün söz konusu olduğu bugünlerde.

Bu makaleye Abidin'in yazılarının toplandığı kitaplarda rastlamadım, bu açıdan da Abidin Dino makalelerine bir ek, bir katkı olur umuduyla burada aynen aktarmak istiyorum. İlginizi çekeceğini umarak. Makalede okuyamadığım bir-iki kelime oldu,

bu kelimeler için önerimi parantez içinde belirttim. Abidin'in çizgilerini de es geçmeyelim.

Derginin o sayıdaki künyesini de makalenin sonuna ekledim. Aynı sayıda ilk sayfada Çetin Altan'ın "Sosyalistlere Mektup" başlıklı makalesini, Can Yücel'in "Özeleştiri"sini (s. 4), daha sonra Yaşar Kemal'in "Dedikodu" başlıklı katkısını da (s. 7) öneririm. Diğerlerini de : Derginin yayınlanan sayılarının tümüne bakmak isterseniz TÜSTAV DÖNÜŞÜM diye yazıp tıklayın yeter. TÜSTAV arşivi bir hazinedir, aklınızda bulunsun.

ABİDİN DİNO'NUN MAKALESİ: TIRMANMA

Askerî bir Amerikan deyimini olan "tırmanma", Amerikan stratejisinin uzun düşünüp taşınmalardan sonra ortaya attığı bir buluştur.

Düşünce deyip geçmiyelim. Amerikan düşüncesi; eğitilmiş, somut yöntemlerle etkili kılınmış, bol ödeneklerle sapmalardan korunmuş, bir de elektronik makinalarla yücelmiş bir kavrama ürünüdür, öyleki, Amerikalı yöneticiler, dünya sorunlarını karşılamak yolunda, milyarlarca hesapları bir solukta çözüveren elektronik beyinlerle çalışırlar.

Bu düşünce araçlarının tek kusuru, " beslenme " olanaklarıdır. Bir çözüme varmak için elektronik beyin ancak sunulan verilere göre karşılık verir. Baş döndürücü bir nitelikte olan bu araçlar, "beslenişe" göre işler; herhalde budur aksayan Amerikan savaş makinasında. İri iri Pentagon düşünürleri, öylesine çıg besiler veriyorlar ki güzelim " computor "lar, neylesin. 20. Yüzyılın tekniği, rengarenk lambalar, düğmeler, milyarlarca sayı kusan teller (iyi okunamayan bir kelime: belki teller. MŞG), boşuna... Pentagonun, o yüce kışlanın düşüncesi, şaşılacak kadar tutarsız sonuçlara varıyor çoğunlukla, oysaki bir "felsefesi" bile varmış... Hey gidi

felsefe hey! Heraklit, Dekart, Hegel derken, bir de Pentagon felsefesi çıktı başımıza! Emin olun ki gülünecek bir şey yok, hayatımızla oynanıyor bu kez. Evet, Amerikan askeri felsefesi, “ tırmanmada “ karar kılmış bulunuyor.

“Tırmanma “ nedir? Tırmanma, özellikle atom harbi alanında, düşmana karşı derece derece uygulanacak bir yıkım sistemidir.

Tırmanmanın tekniği, tıpkı ortaçağ işkence yönteminde olduğu gibi, karşı tarafa gittikçe ağırlaşan acılar vermek. Amerikan savaş “doktrini” (İşin içinde doktrin de var!) düşmana hepten saldırmadansa, önce çevresinden başlayıp, bombalama alanlarını adım adım yaymaktır. Bu doktrine göre önce çevre memleketler nefesten kesilecek, yavaş yavaş da ilmik daraltılıp düşman tüm boğulacaktır. Amerikan atom savaşı doktrinine göre savaş, önce birbirine düşman üsler taşıyan çevre ülkeler arasında gelişecek, o alanda bitirilmesine çalışılacaktır. Amaç, Amerikan kıtasını savaştan korumak, işi gerektikçe bir “basamak” ilerletip, “tepelere” tırmanmadan bitirmektir. Besleniş mantıklarına göre, bunu salık veriyorlar elektronik makinalar.

Atlantik Paktı memleketleri, NATO, CENTO müttefikleri, bu ilkeler çerçevesinde birleşmişlerdir, üsler siyaseti de bu felsefeye göre düzenlenmiştir. Çalışmalar bu mutlu anlayış ortamı içinde uzayıp giderken, önce aynı stratejiyi kabullenip, sonra kesinlikle tepen ilk memleket Fransa olmuştur. Fransız ordusu Amerikan harp doktrinini kendi milli çıkarları bakımından yeni baştan tartmış, bir de bakmış ki, ister elektronik beyinle, ister babadan kalma Descartes’cı mantıkla, ister düpedüz sağduyu ile, hep aynı sonuca varılıyor!

Amerikanın tırmanma doktrini saşılacak kadar bencil ve kof bir doktrindir, bundan kesinlikle sakınıp, her türlü ilgiyi kesmekten, hem de saniye kaybetmeden bunu yapmaktan başka çare yok.

Pentagon düşünürlerini pek ama pek çok üzen bu davranışın dayanakları nelerdir?

Nedenler sokaktaki adamın yekten anlayacağı kadar açık: Sosyalist memleketlerin geniş çevresinde kopacak bir savaşta, bütün üsler ve bu üsleri barındıran ülkeler, birkaç yüzyıl boyunca kendini toparlayamayacak ölçüde kasılıp kavrulacaklardır. Bütün bitki, hayvan ve insanları ile yok olacaklardır.

Başka bir deyimle, millî varlık olarak haritadan silineceklerdir. Amerika ister savaşı kazansın, ister yitirsin, çevre memleketler için çözüm (sonuç? MŞG) aynı olacaktır. Konu tartışılır, su götürür soyut bir varsayım değildir. Bu şartlar içinde bomba stokları, yıkıntı güçleri, üs serpişleri, insan dağılımları hesaba katılınca, çevre memleketler için yokolma, kaçınılmaz bir sonuç...

Fransa'ya göre hiç bir "yardım ", Amerika'nın müttefikleri için, millî varlık kadar değerli olamaz. Böylece Fransa, Amerikan üslerini kaldırmış, bir de kendi vurucu gücünü kurmuştur.

Özel vurucu güce ihtiyaç var mı, yok mu ? Bu ayrı bir konu. Görünüşe göre, büyükler arasında "korku dengesi" kurulmuş olduğuna göre, ayrıca küçük "vurma güçleri" katmak hem gereksiz, hem pahalı, hem de silâhsızlanma işine yeni zorluklar katmaktan başka bir sonuç vermez.

Bize gelince, millî çıkarlarımızı korumak için tutulacak yol besbelli: Yabancı üslerden arınmak, milli bağımsızlık niyetlerini eyleme çevirmek, Atatürk'ün "hattı müdafaa yok, sathı müdafaa var" ilkesini yeni şartlara göre ve yeni yöntemlerle uygulamak...

Kurtuluş Savaşının öğretilerinden doğan bu deyim, gerçekten de Türkiye'nin gelecekteki savunma yöntemini açıklıyor.

Yabancı derslere ihtiyaç kalmadan yaratıcı gücümüze inanıp uzmanlarımızın buluşlarına güvenmeli.

Türkiye'nin atom görüşü üstüne halkın bilgisine ulaştırılmış açıklama var mı? "Sathı müdafaa"nın yeni gerekleri üstüne halka bir şey söylenmiş midir? Bu konularda geniş tartışmalar, derinlemesine incelemeler, demokratik yaşantının öncelikle ele alacağı sorunlardır. (iki kelime okunamadı, Dirim kalım mı? MŞG) yolları seçilirken iki davranış vardır, biri Enver Paşacı gizlilik, diğeri Atatürkçü açıklık. Birincisi bizi haberimiz olmadan Dünya savaşının uçurumuna yuvarlamıştır, ikincisi halkla beraber, bilinç içinde kurtuluşa ulaştırmıştır. Bugün hangi yolu seçiyoruz? Açıklık getirmekte binbir yarar var, sanıyoruz.

Tırmanma konusuna dönelim. Tırmanma deyimi klasik silahlar da kapsıyor. Hava bombardımanları, "klasik" araçların milli kurtuluş savaşlarına karşı en geniş biçimde uygulanan savaş aracıdır. Doğrudan doğruya savaşanlara karşı, savaşa yarayacak yollara karşı, savaşta korunacak depolara karşı hava akımları uygulanır. Bu sınırlı hedefler çok geçmeden genişler, genişledikçe de bombardıman askeri bakımdan etkisiz kalır. Bu genişlemenin nedeni, kurtuluş savaşlarında "asker" ve "sivil" ayırımının anlamsızlığındadır. Çetecilere karşı başlanan sindirme savaşı, bu yüzden yerini bir ulusa saldırma savaşına bırakmıştır. Tırmanmanın (isterseniz bunu iki kanatlı bir merdivene benzetebiliriz) iki yüzü vardır; saldırganın çıktığı her basamağa karşılık kendini savunan ulusun da daima çıkacağı bir basamak vardır. Karşı karşıya gelen iki gücü karşılaştıralım :

Saldırganların ordusunda ölü yoktur, savaş dış etkenlerle sağlanmıştır, saldırgan yabancı bir çevre ortasındadır, yurdundan kopuktur. Para, içki, kumar, fuhuşla oyalanır.

Savunanların ordusunda kararlılık ve bilinç vardır, kurtuluş ülküsü içten gelmedir, inançla eylem millî toprağın bütünlüğünden güç alır, savunanlar tarihten gelen bir süreklilik içinde geleceğin umudunu taşırlar.

Böylece elektronik savaş tekniği, yoksul köylünün buluşlarına çarpar ve duraklar.

Hava bombardımanlarına karşı savunma, yol ve köprüleri onarma, gecedan yararlanma, şehirde bulunan hizmetleri dağıtma ve saklama, endüstrileri serpmeye ve gizleme gibi konular halkın yardımı ile, düşmanın savaş planlarını allak bulak eder.

Millî kurtuluş hareketlerinin taktik ve stratejik özellikleri, diğer silahların tırmanma olanakları, bu yazının çerçevesine sığmayacak kadar geniş bir konu.

Ayrıca dünya siyasî ilişkilerinden doğan destek bulma ve silâh bakımından donatılma olanakları da incelenmeğe değer. Milli kurtuluş savaşlarında modern silâh edinme konusu çözümsüz kalmıyor ama, söylemek istediğim başka.

Tırmanma olayında gün geçtikçe önem kazanan yeni bir durumdan söz açmak istiyorum. Bu yeni durum Pentagon uzmanlarının olduğu kadar devlet sorumlularını ve hepsinin üstünde Amerikan halkını ilgilendirir.

Bu sorunu hesaba katmayan elektronik hesap makinalarının yöneticileri çok geçmeden soğuk terler dökeceklerdir. Bunu açıklamak hem Amerikan halkına hem barışa hizmet etmektir. Sahte dostların, dalkavukların, ödenekli danışmanların görmemezlikten geldikleri bu fırtına başlangıcı çok geçmeden hem Pasifik, hem Atlantik sahillerine doğru yönelen bir tayfuna dönüşecektir. Yalnız Amerikan kıtasında değil, Amerikalıların bulunduğu her noktada onarılmaz yıkıntılar yaratacaktır.

Ne masal misali “breefing “lar vermek, ne koşar adımla alarmlara geçmek, ne yedi kat yerin dibinde betonlu sığınaklara kaçmak, ne önüne gelene milyarlar dağıtmak, ne atomlu denizaltılarını aylarca deniz dibinde gezdirmek, ne atomlu hava filolarını gece gündüz havada bulundurmak bir yarar sağlayacaktır. Amerikan “tırmanma felsefe si” nin göremediği gerçek, yeryüzünde bütün insanların tırmana tırmana önce irkilmesi, daha sonra tiksilmesi, nihayet, kısacık ve korkunç bir kelime ile Amerika’ya karşı KİN (Büyük harfle yazan Abidin Dino’dur. MŞG) bağlamasıdır.

Bu çapta bir duygunun kaç megaton ettiğini hesaplamak, hiç bir “computer”un harcı değil. Dün nazi siyasetine duyulan nefret Hiroşima bombasına bedelse, bugün Amerikan siyasetine karşı başgösteren tepki tüm hidrojen bombası stoklarından daha güçlü. Amerikalılar bu duyguyu bir düşman oyunu sanmasınlar, çeşitli ulusların çeşitli katlarında kendiliğinden beliren kin, öylesine büyüyorki, bunu duygusal planda tutmak hiç kimsenin elinde olmayacaktır.

Amerikan başkanları yapmacıksız bir barış siyasetine karar vermez, bombardımanları kesmez, Cenevre konferansının kararlarını uygulamaya yanaşmazsa, dünya halk oyu tırmanma merdivenini eşi görülmemiş biçimde devirecek, aldatılmış Amerikan halkı da bunun hesabını yöneticilerinden soracaktır.

Vietnam duvarlarını tırmanmaya kalkışanlar tepesi taklak düşeceklerdir.

DÖNÜŞÜM, ON BEŞ GÜNLÜK SOSYALİST DERGİ,

Yıl : 2, Sayı : 11, 20 Ocak 1967; Sahibi ve Yazı işleri Müdürü : ABDULLAH NEFES. Yönetim yeri : Menekşe Sokak 27/2, Ankara. Her türlü haberleşme adresi : PK 193 Yenışehir – ANKARA.

(19 Mart 2023'te ayorum.com'da yayınladı.)

İTALYANCA MI?

Bilindiği gibi, “RESMİ DİL” meselesi devlet-ulusların öteden beri sürüncemede bıraktıkları, çözemedikleri veya çözmeye yanaşmadıkları bir konudur.

Ülkeyi özerk bölgelere ayıran ve özerk bölgelere epey önemli yetkiler tanıyan İtalya Cumhuriyeti'nin bu konudaki çözümünü epeyce ders yüklü:

Bu bölgelerin hemen hemen tümünde İtalyancanın yanında bir, bazen iki dil daha resmi dil olarak kabul edilmiştir: Örneğin Kuzeybatıda Fransa'ya bitişik Aoste Vadisi'nde Fransızca ikinci resmi dildir. Trentino-Aldo Adige'de Slovence ve Almanca da resmi dillerdir. Friulu-Venezia-Giulia'da İtalyanca, Friulanca ve Slovence resmi dillerdir. Bu arada “Tedesco”, “Veneto” ve Almanca da konuşuluyor ve bu diller de korunuyorlar.

Anayasa'nın 6. Maddesi gereğince ve 15 Aralık 1999 tarihli yasa uyarınca “Hırvat, Sloven, Yunan, Alman, Katalan, Arnavut nüfuslarının ve Fransızca, Latince, Oksitanca, Sardinyaca, Friulanca (...) konuşanların dil ve kültürleri korunma altına alınmıştır.”

İtalya'da diller yanında bir kasabadan öbürüne, bir kentten diğerine değişen birçok lehçe de yaşıyor. Yani neresinden bakılırsa bakılsın “Çizme”de tek dil veya tek kültür söz konusu değildir.

Bu meselenin ayrıntılarına artık girmiyorum. Ama Fellini'nin filmlerinde, oyuncularını, İtalyanca yerine doğduğu Rimini'ye saygı ve sevgisi sonucu oranın lehçesiyle konuştuğunu, hatta kimi filminin ismini bile o lehçeden seçtiğini, ustaya saygı gereği, mutlaka yazmalıyım. Örneğin Amarcord İtalyanca değildir ve

“romangol” lehçesindedir ve “Anımsıyorum” anlamına gelir. İtalyanca olsaydı “(Io) mi ricordo” biçiminde yazmamız gerekirdi.

Pasolini de birçok filminde doğduğu Bologna kentindeki lehçeyi kullandı.

Taviani kardeşler de Padre Padrone ve Kaos isimli filmlerinde değişik dilleri ve lehçeleri kullandılar ve kimi filmlerinde güneydeki dillerle kuzeydekilerin ayrı olduğunu gösterdiler. Bu ustaların göstermek istediği İtalya’nın ÇOK SESLİ VE ÇOK DİLLİ olduğunu ispat etmekte. Fellini ve Pasolini’nin her ikisinin de ülkenin Doğu’ya açılan deniz kapılarından Emilia-Romagna isimli “bölge”nin çocukları olması bu konuda belirleyicidir.

İtalya’da değişik dillerin ve lehçelerin toplamının otuzu geçtiği biliniyor. Geçmişte Dante ve son yıllarda Umberto Eco bütün İtalya’da konuşulacak tek dil yaratmak için epey dirsek çürüttüler, epey zaman harcadılar ama bu olmadı. İtalya çok dilliydi çok dilli olarak sürdürüyor...

Son on yıllarda Lega Nord (Kuzey Birliği) ve lideri Umberto Bossi sayesinde federal yapının daha belirgin kılınması için yeni adımlar atılması meselesi gündeme yeniden girdi. Bossi, Milano ve Lombardia çevresinde “Kuzey İtalya Cumhuriyeti” kurulmasını ve bölgenin güneyden tamamen ayrılması gerektiğini savunuyor. Bossi ve taraftarları “federatif” veya “federalist İtalya’dan” söz ediyorlar. Onlara kalırsa İtalya Kuzey, Orta, Güney İtalya olarak üçe bölünmeli ve her birinin en geniş yetkilerle donatılmasıyla federal devlet yapısının tamamen benimsenmesi gerekli. Bu parti, daha doğrusu kuzeydeki partiler ittifakı, İtalya’nın kuzeyindeki küçük ve büyük kentlerde birçok belediyeyi yönetiyor. Milletvekili seçimlerinde önemli oranlarda oy alıyor. O günkü Berlusconi hükümetlerinin ağırlıklı ortaklarından biridir. İtalya Federal cumhuriyeti yaratılması için yapacakları merak konusu.

Meselenin elbette demagojik bir boyutu da var ama önümüzdeki yıllarda neler olacağını şimdiden söylemek zor. AB bünyesindeki gelişmeler ve çevre devletlerdeki oluşumlar da bu konuda etkin bir rol oynamaya aday.

(Bossi ve partisinin “yabancı” düşmanı ve ırkçı söylemi ile İtalya konusunda biraz daha bilgi için Devlet-Ulus isimli kitabıma bakılabilir: Alan Yayıncılık, 1995. İstanbul, s. 91-96.)

FEDERAL KONFEDERAL

Devlet-Ulutan Federasyon'a başlıklı ekitabımda federal veya konfederal yapıya sahip veya yerel ve/veya bölgesel birimlerine geniş özerklik tanımış olan devletlere bakıp kimi saptamalar yapıyorum ve bunları devlet-ulusların yarattığı dertlerden kurtulmamız, kurtulabilmemiz için belki bir umar, bir çare olur umuduyla sunuyorum.

Federal veya konfederal yapıya neden gidildiğini tarihi verileriyle, niçinleriyle açıklamaya çalışıyorum, bildiklerimi anlatıyorum. Belki işimize yarayabilir umuduyla.

Ama ille onları aynen alıp kopya etmek arzusuyla değil. Çünkü her devletin, her bölgenin, her ülkenin, her halkın, her toplumun kendine özgü yapısı, kuralları, gelenekleri, dili, kültürü, koşulları vardır ve herkes kendi çaresini bizzat kendisi bulmalıdır. Başka örneklerden varsa gerekli ve yararlı dersleri alarak, deneyimleri paylaşarak. Hele bizim gibi kopyacılıktan çok çekmiş ve kopyacılığın günümüzde nasıl iflas etmiş olduğunu bilenler, görenler açısından.

Her devlet modeli deneyiminin kendine özgü coğrafi, tarihi ve siyasi koşulları içinde değerlendirilmesi taraftarıyım. Elbette başka coğrafyaların, başka tarih ve siyasetçilerin, başka halkların, öbürlerinin örneklerinden, öbürlerinin deneyimlerinden yararlanma hakkı bulunuyor. Ancak taklitçilikten kaçınmak zorunlu.

Herkese birçok değişik örneklerden ve deneyimlerden yararlanıp kendine özgü devlet yapısını yaratmak kalıyor..

Özerklik halinde birçok sorunun çözülebileceğini, çözüldüğünü biliyoruz artık. Örneğin kültürel haklar alanında, düşünce ve yazma özgürlüğünde, eğitim alanında, kalkınmada, hele bölgesel kalkınmada kararların o bölgede alınmasının binbir yararı var. Özerklik sayesinde bölgelerin daha hızla ve daha canla başla kalkınmaları sonucu devletler de kalkınma ve zenginleşmede yeni boyutlar kazandılar, kazanıyorlar.

Bugün bir tek halkı alıp, onun “en iyi”, “en seçkin”, “en kahraman”, “en çalışkan” olduğunu iddia ederek ve diğer halkları kandırarak veya kandırmaya çalışarak tek halkın tek ulus biçiminde algılanmasına dayalı yanılsamalı vatandaşlık aşıldı. Aşılmak üzere. Gidiş bu yöndedir.

Federasyon veya konfederasyon yapısı bir ütopya değildir, birçok devlette değişik örnekleriyle uygulanan bir gerçektir. Dünya nüfusunun çoğunluğu federal ve konfederal devletler bünyesinde yaşıyor. Bunların bilinmesi, incelenmesi, yararlanılması yerinde olacaktır.

Şu noktaya da dikkat etmek lazım: Özerklik ayrılmak değildir. Çünkü federal yapıya sahip bir devlet “üniter yapı”dan vazgeçmiş değildir. Federasyonda veya konfederasyonda devlet yine yekpare/tekparça yapısını sürdürüyor. İşte bugün dünyadaki federasyonların ve konfederasyonların hepsi kendi sınırları içinde tek parça: İşte Amerika Birleşik Devletleri, Kanada Konfederasyonu, Meksika Birleşik Devletleri, İsviçre Konfederasyonu, Rusya Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti en bilinenleri.

Türkiye'de kimi çevreler bilerek ya da bilmeyerek federal veya konfederal yapının “bölünmek” anlamına geldiğini iddia ediyorlar. Bu doğru değil. Çünkü konfederal ve federal yapı üniter yapının

başka bir işleyiş biçimiyle, başka bir yönetsel dengeyle sürmesi demektir. Aklınızda bulunsun.

NOT: ekitabın künyesi: Devlet-Ulutan Federasyona, ekitap.ayorum.com sitemizde. [Buradan ulaşılabilir](#)

M. ŞEHMUS GÜZEL

Aramızda Kalsın

ekitap.ayorum.com